

Soikkolan äyrämöismurteesta

R. E. Nirvi

Kalevalaseuran vuosikirjassa n:o 58/1978 s. 45—54 olen historiallisiin lähteisiin perustuen esittänyt, että Soikkolan niemen äyrämöissiirtolat, lähinnä Vääränojan sekä Uudenkylän ja Järvenperän suomalaisasutukset, ovat syntyneet 1500- ja 1600-luvun vaihteessa, todennäköisimmin 1600-luvun alussa. Niiden asujainten määrä on aina ollut vaatimaton, enimmillään tämän vuosisadan alkukymmeninä n. 700 henkeä. Soikkolan niemen valtaväestönä ovat vanhastaan olleet ortodoksiset inkerikot eli inkeroiset. Heitä on elänyt Vääränojan lähikylissä sekä suorastaan äyrämöisten kylänaapureina Uudessakylässä ja Järvenperässä. Huolimatta siitä, että tämä läheisyys on kestänyt yli kolmesataa vuotta, äyrämöismurre on säilynyt yllättävän hyvin. Inkeroispiirteitä on omaksuttu jossakin määrin, mutta äyrämöismurteen yleisluonnetta ne eivät varsinaisesti ole muuttaneet. Heimojen välinen vanha vastakohtaisuus, etenkin uskonnollinen, on pysyttänyt murteet erillään. Se on ollut sikäli jyrkkä, ettei esim. seka-avioita ole päässyt syntymään. Väärälläojalla on vältetty jopa jokapäiväistä yhteydenpitoa toisuskoisten kanssa.

Syksyllä 1944 tein kielellisiä muistiinpanoja Uudenkylän murteen edustajalta Pelageja Rajulta ja keväällä 1951 vääräojalaiselta Katri Pajuselta. Mompempien murteenkäyttö on osoittautunut melkein samanlaiseksi. Muistiinpanoni ovat ohjautuneet suurelta osin samoihin aikoihin tutkimani Soikkolan inkeröismurteen vertailuun, havaittuihin eroavuuksiin ja sellaisiin yhtäläisyyksiin, jotka poikkeavat toisista Inkerin äyrämöismurteista. Jossakin määrin olen tehnyt rinnastuksia Ala-Laukaan luterilaisten murreilmiöihin.

1. Soikkolan äyrämöisten kulttuurisana-aineksista saattaa saada sellaisen käsityksen, että inkeroinen olisi melkoisestikin kyllästännyt heidän kieltään. Volmari Porkka on inkeröismurteita selvittelevässä tutkimuksessaan (ID s. 20—25) esittänyt noin viidenkymmenen kulttuurikäsitteen nimitykset paitsi inkeröismurteista ja Ala-Laukaalta myös Inkerin äyrämöis- ja savakkomurteista. Äyrämöismurteista on edustuneena toisaalta Soikkolan, toisaalta Tyrön murre. Soikkolan ja Tyrön äyrämöisten osuuksissa on peräti kaksikymmentä eroavuutta: S(oikkola) *äijä* appi — T(yrö) *appe*, S *ämmä* anoppi — T *anoppi*,

S ätti isä — T isä, S jalut(t)imet jalustimet — T jalkaimet, S kaatiat housut — T pöksyt, S kaavi kauha — T koussi, S kapusta kaali — T kaali, S kraapit — T kartat, S korvilus huivi — T riepu, S lietsa palkeet — T palkeet, S naka (tynnyrin) tappi, hana — T hanikka, S näkiäismiehet vieraatmiehet — T vieraatmiehet, S pulmat häät — T häät, S rahi pieni irtopenkki — T jakku, S rivat sääririvat — T kalsut, S lavo(h) heinäruko — T saatto, sika, S suka kampa — T kampa, S tappaa puida — T pui-, S uhlu ämpäri — T ämpäri, Suulitsa kyläkatu — T katu. Soikkolan äyrämöisten ilmaukset ovat samoja kuin Soikkolan inkeroisten vastaavat heteronyymit. On kuitenkin muistettava, että Tyrön murteen sanavarastossa on savakkomurteen vaikutusta (Porkka, ID s. 24). Omien merkin­töjeni mukaan Väärälläöjalla on vuosisadan alussa ollut eräissä tapauksissa toiset ilmaukset kuin Porkan luettelossa mainitaan: *pöksyt (aluspöksyt)* pro *kaatiat, kaali* pro *kapusta, saatto lavo*-san­an rinnalla, myös *heinäsika* 'haravoitu heinäharju' on ollut tunnettu.

2. Äänne- ja muutosysteemeissä tapaa sen sijaan yllättävän vähän inkerois­murteen vaikutusta. Seuraavat yksityispiirteet ovat kuitenkin esitettävissä.

1) *G e m i n a a t i o i l m i ö t*. Uudenkylän oppaalta olen merkinnyt seu­raavanlaista lyhyen t:n pitenemistä pitkän ensi tavun jäljessä, jos seuraa supistumavokaali, esim. *ommaa tietää, sis mäntii ottamaa pois, tuotii kottii, pestii ja pantii penkille*. Samoin on Soikkolan inkeroisilla (Antti Sovijärvi, Foneettis­äännehistoriallinen tutkimus Soikkolan inkeroismurteesta s. 13).

Vääränojan oppaani käytti toisinaan inkeroismurteiden mukaista kolmi­tavuisissa sanoissa esiintyvää geminaatiota: *heppoone, allaaeset kintaat, härrjvet* apilat, *leikkaama* fontanelli, *kaapaalovyö, maa-ommeenad* (~ *omenad*) perunat, *harraava* (~ *harava: haravaa, haravii*). Inkeroisilla: *heppoin, allaist, leikkaama, kaappaaluz*. Yleisempiä Väärälläöjalla ovat geminoitumattomat muodot: *alasin, hamara* (ink. *hänmaara*), *oven sarenat, pizamat* teerenpilkut, *legämä* uveavanto, *huotava* (= halpa) *tavara, pikari* (ink. *pikkaari*), *satula, viskaumasina* viskuukone, *äpäälä* odelma. Samoin kolmitavuisissa sanoissa, joiden ensi tavu on pitkä: *haravan selkämä* haravan lapa (ink. *selkämä*), *peukolo* (ink. *peukolo*), *siankarsina*. — Uudestakylästä olen merkinnyt vain geminoitumattomia muotoja: *heponen: heposen-iest, alane* alasin, *sika on kavala luoma* viekas eläin, *mykränajamat* myyrän mättäät, *tagimet* viikatteen alasin ja alasinvasara, *harava, kivine* (ink. *kiiviin*), *akana, apaja, vasara, haravan selgämä, paiian sepalus*.

Alueen yleisgeminaatio on muiden äyrämöismurteiden mukainen. Väärä­oja: *näkkiismiehiä* vieraitamiehiä, todistajia, *männiit* menivät, *alus* (= laiva) *tuli kottii*; Uusikylä: *kevvääst* keväestä, *jo tulloo ohto* jo tulee tarpeeksi, *hää varraa kuoli, riihem päälle* (riihen ullakolle) *mäni kuristimmaa* hirttäytymään, *minnuu käi janottammaa vettä, meil kuivatettaa maas karheel* heinät, *tihtikkäissee harppajaa* astuu tiheään.

2) Vokaalien pidentymät. Edellisessä kohdassa esitettyjen kolmitavuaisten sanojen geminaatioilmiöön liittyy aina toisen tavun lyhyen vokaaliaineksen piteneminen, jos ensi tavu on lyhyt. Samantyyppisiksi on katsottava seuraavat pitkän ensi tavun jälkeiset pidentymätapaukset: Vääräoja *aiviinat* (kahdesti kuultu), Uusikylä (*suitsem*) *marhaamet* marhaminta (Vääräoja, Kurkola *marhamet*). Nämä lienevät hyperkorrekteja. Toisin on selitettävä Uudenkylän (*Ruotsin*) *kalmooloi* hautausmaita (< *kalmoi* ? < *kalmoja* + *-loi*).

Soikkolan äyrämöismurteissa ei tavata ensi tavussa palataali- tai dentaali-spiranttia edeltäneen vokaalin pidentymää, joka Porkan mukaan olisi luonteenomainen Inkerin äyrämöismurteille (ID s. 51), esim. *maaoks* madoksi, *kääen* käden, *ree'es* reessä (mts. 69—72). Näin on ollut laita Tyrön murteessa samaten kuin laajalti Kannaksella. Sen sijaan Vääräoja *puu-raenta* puurainta, *raennan* *kärzä* rainnan nokka, *keon* *sanka* suovan keskipuu (*keko* suova), *keol* lava suovan aluslava, *oelma* odelma; Uusikylä *pelto jaettii* (~ *jajettii*) *ni samate arval* kuin niitty, *keol* lava suovan alusrakenne, *hää* (rokko) *rikko* näön kasvot, *oelma* odelma; myös *ihes koos* yhdessä koossa, *vees* vedessä. Soikkolan äyrämöismurre liittyy siten Soikkolan inkeroismurteeseen. Sovijärvi on esittänyt, että Soikkolan *paon*, *käez*, *keod* olisivat syntyneet pitkävokaalisista muodoista (vrt. Ylä-Laukaan inker. *laaeel*, *šeeaaš*; mts. 99). Huomattakoon sellaiset lyhentymät kuin Vääräojan *kaettii* kaadettiin (*sinne kaettii sinne purnuu* jyvät), *luolle* luodolle (*luoto*), jotka osoittavat lyhentymistä tapahtuneen. Näin ollen voitaisiin katsoa jonkinlaisiksi jäänteiksi Vääräojan *taahe* tade, *lanta* ja (?) *laenki* ampuma-aseen panos.

Sijaispidentymä. Tätä jälkitavun vokaalien pidentymää en Vääräojan enkä Uudenkylän oppailtani tavallisesi kuullut. Vääräoja: *manskiit on helmas* poimut ovat esiliinan helmassa, *kassan otsas* hiusletin päässä, *päiväs* (= auringossa) *pietyt kalat*, *iheš* *kärküz monta päähkänää*, *avral* *kynnettii*, *rummened löyhkyll* *aettii* ruumenet löyhkyllä löyhkytettiin, *tiukkakä* *omal* *nurmel* leikkikää omalla pihalla, *parsilt*, *moneks* *vuvveks hänt* *suuvittii* moneksiko vuodeksi hänet tuomittiin, *kaks syllellyst* sylillistä, *käytii kettämäs* kiskomassa pärettä, *petäjäst* *kiskoit pärettä*, *kuuzemest tehty* (verkkokäpy) kuusamasta tehty, *niin on hyvä ädälä* *kazvant* odelma kasvanut. — Uusikylä: *Rokkoa viinal voiettii*, *vehnäst* *tehtii suurimaa* (= ryyniä) *i jauhoi*, *Narvan laatal* (= markkinoilla) *käin myömäs* *syksyl* hevosia, *mikkelin aikan oli laatta*, *hummares* huhmaressa, *laaenkis* vireissä (pyssy), *krusovat helmas* pitsit helmassa, *kakskymment*, *ruosal löi* ruoskalla löi, *kaulast rippuit* helmet, *reiät* *tehdää vintelil* kairalla, *hää ei tietänt*, *hää ennää ei haastant*.

Seuraavat pidentymämuodot olen merkinnyt. Vääräoja: *veitsël* veitsellä, *rahkehïs* rahkeissa; Uusikylä: *yks mies oli papin trenkiin* *Kattilal*, *Kazikon metsän* *nurkaal*.

Porkan mukaan (ID s. 68 alaviite) Inkerin äyrämöismurteissa päätteen edessä oleva vokaali usein pitenee, jos loppuvokaali on heittyntyt. Porkan

taivutuskaavoista ei äyrämöismurteen pidentymä tavallisesti ilmene. Inkeröismurteiden muotoihin se on merkitty (mts. 67—74). Tyrössä pidentymäilmiö on säännönmukainen loppu- ja sisäheittoisissa muodoissa: *talveel*, mutta *kesäl*, *mahtuunt*, mutta *pitänt*. Tämän tapainen suhde lienee vanha (Ruoppila, *ÄMÄH* s. 144). Kun eräissä Soikkolan inkeröiskylissä on ollut havaittavissa sijaispidentymän lyhenemistä, Soikkolan äyrämöisten edustus liittyy nähdäkseni siihen.

Adverbin *takkaaks* 'taakse' toisen tavun pitkä vokaali on selitettävä *takkaa*-adverbin vokaalin avulla (*takkaa* + *taaks* = *takkaaks*).

3) *e:n labiaalistuminen m:n ja v:n edellä*. Jo Porkka on huomauttanut siitä, että Soikkolan äyrämöismurteen tyypit *mänömää*, *tulova* poikkeavat Tyrön vastaavista typeistä (*mänemää*, *mänevä*). ID s. 11 ja 108. Labiaalistuneet muodot ovat esiteltävissä kylissä.

Vääräoja: *pittää kävvä tuam maat* (= tuvan lattiaa) *pezömää*, *kekkoo* (=suovaa) *tekömää*, *yks käsiala on laskomata parsilt maaha*, *lähtömä* mullikka; Uusikylä: *läks juoksomaa*, *lugomaa*, *olimma kubuloi tekömäs*, *läksiit kottii tulomaa*.

Inkeröismurteessa *e:n* edustus labiaalinen edellä on samanlainen. Elleivät *o:lliset* ja *ö:lliset* muodot ole suoranaista inkeröismurteiden vaikutusta, ne ovat joka tapauksessa inkeröismurteiden läheisyyden vuoksi säilyneet vanhana karjalaisuutena, joka Tyröstä ja Kannaksen äyrämöisiltä on väistynyt. Vrt. Porkka, ID s. 11; Ruoppila, *ÄMÄH* s. 131.

4) Tunnuksomaisia ovat Soikkolan äyrämöisten persoonapronominit *miä* ja *siä*. Vääräoja: *miä tein luust luan ludan*, jolla pajunkuorta ketetään; Uusikylä: *miä en konsaa kiron* kyntäessäni. Muissa äyrämöismurteissa pronominit ovat asussa *mie* ja *sie*. *Miä* ja *siä* tavataan inkeröisillä ja vatjassa sekä Suomenlahden saarilla ja viipurilaismurteiden länsiosassa.

3. Soikkolan äyrämöis- ja inkeröismurteen eroja on pääasiallisesti vokaaliston puolella.

1) Äyrämöisillä *-ir-* on säilynyt, sen sijaan inkeröisillä *-ir-* > *-er-*. Vääräoja: *kirves*, *pirta*, *virsta*, *punaset viirut*; Uusikylä: *em miä konsaa kiron*, *hää onki valmis sirppi* kaupasta ostettu. Inkeröisillä *keroda*, *kervez*, *perda*, *serppi*, *veerud*, *versta*.

2) Inkeröisen edustuksesta poikkeavat ensi tavun pitkän *o:n*, *ö:n* ja *e:n* äyrämöisvastineet. Vääräoja: *luoto*, *luon otsis* luodon päissä, *huonoo rihmaa*, *ruoto*, *luokaa löylyy* lyökää löylyä, *myötätuuhi*, *yöks yöksi*, *syömää*, *miehusta* paidan miehusta, *vienot rannat loivat rannat*. — Uusikylä: *Köhivä hevonen on juotettu variltaa*, *kuomina*, *kruosnamaa* kuorsaamaan, *sika on kavala luoma eläin*, *otti nuoran*, *Ruotsin kalmat* ruotsalaisten hautausmaa; *männää lyömää* niittämään, *syötii palat piirakkaa* haudalla muistajaisissa; *oksat ei kierry vitsakseksi*, *hieno koivu ohut koivu*, *vietii kalmoille* (ruokaa), *siemenet*. Soikkolan inkerikoilla: *lōdo* ~ *lūdo*, *sōmää* ~ *sūmää*, *mēhusta* ~ *mīhusta*.

Pitkä *a* ja *ä* ovat diftongiutumatta kuten muissakin äyrämoismurteissa ja inkeroisilla. Vääräoja: *haasto*ⁱ puhui, *kaali*, *maantaki* maanantai, *raaka* puintivarsta, *saappaat*, *saarne* saarni; *hää* hän, *käärittii*, *näälä* vaimon veli, *pääsiäine*, *prääski* naisten nahkaisen vyön solki, *säärisitteet* kudotut säärinauhat. — Uusikylä: *märäs maas* määrässä maassa, *laatta* markkinat, *nois sitä* (asetta) laatimaa kunnostamaan, *kaik oli kraamint* raapinut, *saani* ajelureki; *hauüvam päälle*, *ain rääty* (rivi hattulyhteitä) *pantii päälle* ns. kirtaan; eräissä supistumavokaaleissa: *määmmä kottii* menemme kotiin, *tääl* (Suomessa) *ei tiijetä* (=osata) *tehä* siemen-voita.

3) Kauempana sanassa *a* ja *ä* -loppuiset vokaaliyhtymät ovat assimiloituneet edellisen vokaalin kaltaisiksi, paitsi milloin *a* tai *ä* on ollut aloittamassa sivupainollista tavua.

e-a, *e-ä* > *ē*. Vääräoja *kaskee*, *kiövee*, *oliks makkee sauna*, *malkkee* tyyni, rauhalinen (ihminen), *käppeet* kauniit; toisaalta *usiämmäst*. — Uusikylä: *kuka ossais itkee* itkuvirsiä, *meil on kerkeet* (kevyet) maat, pn. *Korkeeoja* (mutta *männää Korgiaaojja* *lyömää* niittämään). Inkeroismurteessa: *kiöviiä*, *makkiia*, *käppiä*, *rekkiä*, *lukkiia*. Vääränojan opas käytti kerran inkeroismurteen mukaista muotoa: *ylpiät heppoist*.

i-a, *i-ä* > *ī*. Vääräoja: *taarii* taaria, *piettii silkkiä*, *ei saant suutii* tuomita. — Uusikylä: *sitä viisii* sillä tavalla, (susi) *lampahii ei ottant*, *minnin kera* miniän kanssa. Inkeroisilla: *perttii* pirttiä, *tupaa*, *suutia* tuomita.

Eräät tähän ryhmään kuuluvat substantiivit ovat kehittyneet loppuosiltaan analogisiksi. Vääräoja: *vaakeet* vaajat, *harteet* olkapäät, *hartiat* (mutta *harviol*), *kalla astee* kalteva astia; toisaalta *puhas hipjä* (*hipiäs*) iho. — Uusikylä: *Paidan harteet* hartiukset, *morseeks* morsiameksi, *aluskaateet* alushousut, *paimenen kaateet* housut. Inkeroismurteessa vastaavat sanat *astia*, *hartia*, *kaadja*, *morssia*, *vaakia*. Muissa äyrämoismurteissa *harteet*-tyyppiset muodot ovat harvinaisia. Ruoppilan esimerkistössä on pari tapausta Koivistolta (ÄMÄH s. 161).

u-a > *ū*, *ü-ä* > *ũ*. Vääräoja: *miñnuu*, *mont lukkuu* (*luku* = viisi hailia) *siä panit siihe konttii*. — Uusikylä: *minnuu käi janottammaa vettä*, *ei saant kuristuu hirttäytyä*, *kaks tykkyy* kaksi kappaletta. Inkeroismurre: *miñnuua*, *kolt tykkyy*.

Näiden ryhmien mukautumiset ovat syntyneet äyrämoiskeskuksessa viimeistään 1500-luvulla.

4) Äyrämoisilla **-ek* ja **-eh* -nominien vokaalivartalot ovat samaloppuisia (**-eye-* ja **-ehe-* > *ē*). Vrt. Vääräoja: *lyötii kutteel kiin* kankaan viriäinen, *läh-teem pohjas*, *säärisitteet*; Uusikylä: *veitsel leikattii sitteet*. Toisaalta Vääräoja: *hylkeemppyytjät*, *pöksyllahkeet*, *laineet*, *lyhteet*, (*rove*) *roppeen*; Uusikylä: *kuivatettaa maas karheel* heinät, *rahkeet*, *terveet jalat*. Sen sijaan inkeroisilla kyseiset nominit ovat vokaalistoltaan kehittyneet erilleen: *lähtiist*, *siltiid*, toisaalta *lainehed* aallot, *heinäkarhot*, *veñnehed*.

5) Painottomien tavujen alkuperäisten diftongien jälkikomponentti *i* on

eräissä muotoryhmissä kadonnut: *oi*-loppuisissa nomineissa, esim. *emo äiti, kolo pyhä nurkkaus*, jossa Jeesuksen kuva, *vello veli* puhuteltaessa, inkeroisilla *emoi, koloi* jumalankuvahylly, *velloi*; *-inen*-loppuisissa nomineissa: Vääräoja *haapane halko, myötäne tuuli, pohjane* pohjoinen, Uusikylä: *hepone: heposen, paian alaset, punaset siehtarlat* viinimarjat; inkeroisilla: *haapain, heppoin, heboizen, puñnain*; *-isa*-loppuisissa nomineissa: Vääräoja *maguza kala*, inkeroisilla *magužaa*.

Imperfektimuodoissa diftongin *i* on säilynyt vajaa- tai ylilyhyenä. Vääräoja: *haastoⁱ* puhui, *määttähil kasvoⁱ puolaa, a kuka kuin jaksoⁱ tassii* kantaa, *kuristuⁱ*; Uusikylä: *miä sanoñ ~ saçoin, hää sanoⁱ, hää ampuⁱ, minnuu puuttuⁱ* minuun osui luoti, *ääni kuuluⁱ, põlástyⁱ* pelästyi. Imperfektimuodoissa lyhentyneenä säilymistä tapaa Tyrönkin äyrämöisillä, vaikka Kannaksella on kato.

oi-loppuisten verbien 1. infinitiivin muotoina oli Uudenkylän oppaalla säilyneenä tyypit *seuloi* seuloa, *takkoi* takoa: *seuloi pittää* jauhot (*seulottii odrajauhot*), *takkoi pittää viikate*. Tällaisia infinitiivejä olen tavannut Tuutarin ja Tyrön murteista (v. 1943). Tuutari: *sit hyö* (mustalaiset) *kaik osasiit arpoi* (ennustaa kädestä), *anna mie arvoⁿ siul* (käi arpoimaa); *veits hihotⁱtaa* (hiotaan), *se pittää hihhoi*; vrt. myös *pit lapjoi* lapiodia (*lapjoⁱttii*), *hiä osajaa kaik hyväst akkiloi* akkiloidia, huolehtia. Tyrö *arpoⁱ* 1. infinitiivi. Soikkolan inkeroisilla *arpoja, sēgloja*, toisaalta *tačkooa*.

6) Yksikön 1. ja 2. persoonan possessiivisuffiksi muotojen vokaalisto on samanlainen kuin Kannaksen ja Tyrön äyrämöisryhmien. Vääräoja: *mis miun saappahain, alasein* kintaani, *miun sisoin* (~ *sissiin*) sisareni, *mium miehein veljät, miun sizollain, miun veikkoim merree uppois, mis miun viittain olenoo* lienee. Inkeroismurre: *kätteen* (yksi) käteni, *kätteent* (molemmat) käteni.

7) *-nen*-loppuisten nominien nominatiiveissa johtimen *e* on säilynyt. Vääräoja: *haapane halko, heppone, Häkkine* sukunimi, *ihmine, maahine puri* käärme pisti, *myötäne tuuli oli, Pajune* sukunimi, *puine* tynnyri, *pääsiäine, aivinaine kangas* (kerran: *toimikkain kangas*). Uusikylä: *alane* alasin, *hepone* käi kruosnamaa, *sit jokahine ommaa löi* sitten jokainen oman (arpansa) heitti, *ktivine, paasine*. Inkeroismurteissa on katomuotoja: *nain* vaimo, *haapain, heppoin, inmiin* ihminen, *maahiin* käärme, *aivinain*.

8) Eräissä äyrämöismurteissa, nimittäin Kannaksen rantamurteissa (ei poikkeuksetta) ja Tyrössä, on vokaalien välinen *h* säilynyt sivupainollisen tavun alussa; sen sijaan Keski-Kannaksen (Äyräpään) murteissa säilyneisyyttä on tavattu vain pitkän vokaalin tai diftongin edessä sivupainollisessa asemassa (Ruoppila, ÄMÄH s. 88). Nämä säännöt eivät puhtaasti sovellu Soikkolan äyrämöismurteen vokaalien välisen *h:n* edustukseen. Lähinnä se on samanlaatuinen kuin rantamurteen. Vääräoja: *miun saappahain* saappaani, *niin on kennähikkö maa* kumpareinen, *rahkehis* rahkeissa. — Uusikylä: *mättähii* mättäitä, *mättähiin välis, mättähil* kasvoⁱ puolaa, *sika syöp lampahilt hännät pois, ei uo otsis* (ei ole tähkän päissä) *vihnehii, siat toivat* (synnyttivät) *porsahii, jokahine*.

Muuten ja edellisestä säännöstä poiketenkin kauempana sanassa vokaalien välinen *h* on kadonnut. Vääräoja: *rikkaast elläät* saarelaiset, *puolsaappaat* naisten pyhäkengät, *kuilaan kuhilaan*, myös *kuilaalle*, *sormikkaat*, *putaikko* vajottava suomaa. — Uusikylä: *sammalmättäät*, *herneest keitetää rokkaa*, *patsaast patsasse*, *lehmiin alukset lyyvvää viikatteel*. Inkeroisessa painottomissa asemissa vokaalin jäljessä *h* on säilynyt, esim. *lampahad*, *mättähäd*. Sovijärven mukaan *h:n* säilyminen *lampahad*-tyypissä on selitettävä äännelaillisen *lambahiist*-tyypin vaikutukseksi (FÄHTSIM s. 70).

9) *-str-* ja *-štr-* yhtymien edustajana on *-tr-* ~ *-dr-*. Vääräoja: *meil kedrättii* kehrettiin, *keDräsluu* nilkkaalu, *odra* ohra. — Uusikylä: *otrat*, *odrast tehtii suurimoi* ryynejä. Soikkolan inkeroisilla *kežräpä*, *ozra*.

4. Soinnillisten konsonanttien edessä esiintynyt klusiili on äyrämoissaarekeissa tavallisesti soinnillistunut joko täysi- tai puolisoinnilliseksi.

-tr-. Vääräoja: *adral kynnettii*, *Huodra* sukunimi (Antreassa *Huotra* paikan nimissä); *maito on kadristoint* myrtynt, kotkeloitunut, *viel se* (tyttö) *on nuor ja nodra* notkean hento.

-pl-, *-pr-*, *-pj-*. Vääräoja: *lablahailit* isokokoiset hailit, *säblä* riehtilän nostinhanko, *kobri* laite jolla nostettiin kiviä merenpohjasta, *leipälavja*. Erityisesti pantakoon merkille *kebla*, *vežneen kebla*, jollaista muotoa ei ole merkitty inkeroisilta, mutta kylläkin Kannaksen äyrämoisilta (UusVI *keplapuoli*, Ruoppila, ÄMÄH s. 75).

-kl-, *-kr-* ja *-kj-*. Yhtymillä on seuraavanlaiset edustukset:

a) soinnillistumista tai säilymistä. Vääräoja: *kagla*, *hihansuun kaglukset*, *paglat*, *syöp muglii*, *häglä* ~ *häglä*, *mil häglättii*; *nagris*, *syyvöes ei saa nagraa*, *nagro'mma* nauroimme, *ägrämöine* nainen joka käytti äyrämoispukua, vastakohtana »lakkaa» käyttäneet ja inkerikot. — Uusikylä: *pagla*, *pöyvääm pääl sieklottii* jauhoja; *mykrän-ajamat* myyränmättäät, *mačjas* maajas, nirso.

b) Vokaaliutuneita muotoja vain Uudestakylästä (vrt. ed.): *sis seulottii* *odrajauhot*, *seuloi pittää* seuloa pitää, *sis nauloi isettii kaik ymbär*, *kaulast* kaulasta, *kaurar rypsy* ripset. Kyseessä eteläisten naapurikylien Rasin ja Mataution (?savakkojen) vaikutus?

c) Väärälläojalla on yhtymä hajonnut muutamissa *-kl-* sanoissa, joiden ensi tavussa on pitkä vokaali: *naakäla* naula, *paa naakälää rippumaa* vaate, *niekälä*: *niekäläl* (vaskinen) neula, *siekälä* seula. Vrt. myös *naatala*, *kiukaa n.* uuninalus (murt. *naatla*, Soikkolan inker. *naatla* ~ *naatala*). Näihin hajoamistapauksiin kuuluneen Kurkolan *kaderssund maido* myrtynt maito (Vääräoja *kadristoint m.*). Laukaansuussa on vastaavanlainen ilmiö sanassa *muudora* 'outo' (Soikkolan inker. *muudra* 'outo'; vrt. ven. *мыдрый*). Soikkolan inkerikoilla kuulee parissa *-rm-* sanassa hajonneisuutta: *kôroma* ~ *kôrma* kuorma, *paaromain* paarma. Näissäkin tapauksissa yhtymän edessä on pitkä vokaali. Vrt. myös

Alpo Räisänen, KaMÄH I s. 121.

5. Eräät Soikkolan äyrämöisten astevaihteluilmiöt edustavat vanhempaa kantaa kuin Kannaksen äyrämöisten vastaavat ilmiöt.

a) *-ŋk-* on vaihtelematon kuten inkeroismurteessa ja Tyrön äyrämöismurteessa. Vääräoja: *kenkät, kenkävarret, länket, (panka:) pankat, kaik lankot* (joita ovat apet ja anopit keskenään); Uusikylä: *laenkis* pyssystä: ladattu, *kenkäm päällys*. Kannaksella yhtymässä on ollut vaihtelu (Ruoppila, ÄMÄH s. 30).

b) Vaihtelu *-st-*: *-ss-* on saarekkeissa huomattavan johdonmukainen. Vääräoja: *listii: lissittii* listiä nauriita tai lanttuja, *miä lissin lanttuloi, mussikka* mustikka (mutta *mustikke* mustan lehmän nimi), *valmissuttaa* valmistuttaa. — Uusikylä: *mussat siehtarlat* mustat viinimarjat, (haudoilla oli) *rissit kivist*, (kun kuhilaissa on hattulyhteet) *sis eivät kassu, enempää vanhas pääs ei kessä* enää ei vanhassa päässä pysy (muistettava), *ku ossat, hää onki valmis sirppi*. Vanha karjalainen vaihtelu on mahdollisesti juuri inkeroismurteiden tuella säilynyt alueella paremmin kuin Kannaksen ja Tyrön murteissa (vrt. Ruoppila, ÄMÄH s. 49—50).

c) Seuraavat konsonanttiihtymät ovat muiden äyrämöismurteiden mukaisessa vaihtelussa: *-sk-*: *-s-* ja *-hk-*: *-h-*. Esim. Vääräoja *pajust kisottii parkkii, kezespuu* kangaspuiden osa, joka tuki niittä ja kiinnitti kankaan; *maior rahka: rahast* uunissa paistettu jamakkamaito, *viehka: tievievehat*. — Uusikylä: *sis ruosal (:ruoska) löi, hänt visattii sielt riihem päält* (= ullakolta) *pois, nauloi isettii kaik ymbär, Kazikom metsä pn.; sen* (katajan) *saap lohata halkaista, viehat pantii välille*.

d) Korvakuulon mukaan *-ts-* on saarekkeissa vaihtelematon. Vääräoja: *otsakiero* otsa, *suitset, päätset* pidettiin hevosella tallissa, *mantsikka* mansikka; Uusikylä: *metsä, siint* (katajasta) *saap vitsaa* vitsaksia, *loitse kalmoin* hautausmaan ohi.

6. Äänne- ja muoto-opillisista erikoisuuksista on syytä lopuksi mainita sellaisia, jotka poikkeavat Ala-Laukaan (Kosemkinan ja Kurkolan) luterilaisten murteesta.

a) Kielisaarekkeissa allatiivi on *-lle-*päätteinen, kuten yleensäkin äyrämöismurteissa sekä inkeroisilla. Ala-Laukaalla sen sijaan allatiivi on paikoitellen adessiivin kaltainen (Laanest, Ižorskien dialekty s. 68—69). Vääräoja: *ne* (nim. odelma) *lyöti* (= niitettiin) *heposille yöks ettee, polle* (= esiliina) *pantii vyölle, kalad männiit syvälle, männää tupakoille* mennään tupakat-nimiseen kosintatilaisuuteen, *tehtii lekot* (tulet, nuotiot) *niitylle, luolle* luodolle. — Uusikylä: *sis toin istusse rinnalle, piirakoita vietii kalmoille* haudoille, *istustii hauvvam päälle, arvad* (= niittyosuudet) *ja¹ettii kaikille, meil* (ruis) *pantii kuilaalle kaksikymment viis lyhettä yhtee*.

b) Monikon tunnuksena on *i, o, u, y* ja *ö* -vartaloisissa sanoissa aines *-loi-* ~

-loi-. Vääräoja: *rättilöi* pääliinoja, *vortukkilöi* esiliinoja, *ei huol tikkulöi* ei tarvitse tulitikkuja (kun on tulukset), *saksangaarnaa* (= korkkia) *pantii verkkolöi*. — Uusikylä: *tyttölöi* olliit kassat, *sulkkulintit* letit ja silkkinauhut. Sen sijaan *a-vartaloisesta* sanasta kuulemani (*meil on siel ruotsin*) *kalmoolöi* (*kalmat* hautausmaa) on poikkeuksellinen (Uusikylä). Samalta oppaalta *loitse kalmoin* hautausmaan ohitse. Ala-Laukaan luterilaisten kielestä puuttuu *-loi-*, *-löi-* monikko-aines (Porkka, ID s. 14, Laanest, mts. 106—107).

c) Ala-Laukaalla tavattava monikkomuotojen vahva-asteisuus (*molempiil poikiil*) ei ole aivan tuntematon Väärälläojallakaan; olen kerran merkinnyt *leppiis kazvoit humalat otsii* urvat päihin.

d) Abessiivi on *-ta*, *-tä* -päätteinen. Vääräoja: *yks käsiala on laskomata parsilt*. Ala-L.: *jalatta, jalkoitta* (Porkka, ID s. 14).

e) Inkeröismurteiden ja äyrämöismurteiden tapaan mon. imperfektin ja konditionaalin 3. persoonassa on *-it*-loppuinen. Vääräoja: *hyö* (seiskarilaiset) *elliit niir rikkaast, petäjäst kiskoit pärettä, havut* (neulaset) *niin kovast pisteliit*. Uusikylä: *monet itkiit luetteliit sanoil* itkivät itkuvirsiä haudoilla muistajaisissa. Ala-Laukaalla *keittiväv, kirjuttiväv* (Laanest, mts. 126—127).

7. Soikkolan äyrämöis- ja inkeroismurteen leksikaaliset erot ovat olleet vielä vuosisatamme alkupuolella helposti havaittavia. Oppaana käyttämäni Katri Pajunen saattoi luetella sanastovastakohtaisuuksia vaivatta. Porkan sanarinnastuksissa (ID s. 20—23) esittämät poikkeavuudet hän tunsu hyvin. Sen lisäksi hän saattoi mainita monia muitakin eroja. Aikojen kuluessa on epäilemättä tapahtunut yhtenäistymistäkin, kuten kohdassa 1. on mainittu.

Äyrämöisten (ä) ja inkeroisten (i) keskeiset vastakohtaisuudet ovat olleet jyrkimmät uskonnon alueella. Sitä kuvastavat uskonnollisten juhlapäivien nimet: ä. *pääsiäine* — i. *äijäpäivä*, ä. *pitkäperentak* — i. *strasnoi päädetsä*, ä. *helatorstaki* — i. *maahenkäyz*, ä. *pietarimpäivä* — i. *pedro l. pedrompraaznikka*, ä. *juhannus* — i. *jaani*. Yhteisiä nimityksiä olivat *joulu* ja *troitsa* helluntai. Ortodoksien *praaznikat* ja vainajien muistopäivät, *pomintkat*, olivat äyrämöisille tunnettuja. Uudessakylässä vietettiin *Miihkalan* päivänä ja myöhäissyksyllä *subottana* praasniekkaa. Tuolloin käytiin haudoilla *pominoittamassa*. Mukautumista kuvastaa sana *kolo*, joka esiintyy yhdyssanassa *kolonurkka* 'peränurkka, jossa luterilaisilla oli Jeesuksen kuva' (Vääräoja). Inkeroisilla *kolo* oli jumalan kuvahylly, jonka varassa oli *pyhhäin*, pyhimyksenkuva. Inkeroisilla *tõhuz* 'kynttilä' liittyi kiinteästi uskonnollisiin menoihin. Äyrämöisillä oli läntinen *kyntteli* kynttilän nimityksenä.

Viikonpäivien nimet olivat äyrämöisillä peräisin suomesta: *maantaki*, *tiistaki*, *keskiviikko*, *torstaki*, *perentak*, *lauvantaki*, *suntaki*. Niistä syntyneet lehmännimet osoittavat perinteisyyttä: *maño* (maanantaina syntynyt), *tiisto*, *kesto*, *torsti*, *perjo*, *lauko*, *sun*. Inkeroisilla viikonpäivien nimitykset ovat karjalaisperäisiä: *enzimäss-*

arci maanantai, *toissargi*, *sereDa*, *neljääspäivä*, *pääpetsä*, *sõvatta*, *pyhä*.

Huomattavan paljon tapaa sanavastakohtaisuuksia talon ja asumuksen piirissä. Soikkolan inkeroisilla talousrakennuksen talouspuoli (vastak. asuinpuoli) eli karjasuojarakennus oli nimeltään *tanvaz* (myös Ylä-Laukaalla), kun se taas äyrämöiskylissä oli *kuja* kuten yleensä Inkerin äyrämöisillä ja savakoilla. Ala-Laukaalla ja Soikkolan Harkkolassa se oli *kartano*. Inkeroisilla oli vanha karjalainen pirtin nimitys *perti*. Sitä vastasi äyrämöisten *tupa*. Samoin: i. *eus* porstua — ä. *porstuva* ~ *porstova* (Uusikylä), i. *kanz* pöytä (*kanzvaade* pöytäliina) — ä. *pöytä*, i. *laavitsa* — ä. *penkki*, i. *vevrääjä* tanhuan iso portti — ä. *portti*.

Eriheimoisten, etenkin naisten, pukukappaleet voivat olla tunnusomaisia. Siihen kiinnitti Volmari Porkka huomionsa (ks. ID s. 11, 15, 17). Porkan tutkimustyön aikoina Soikkolan äyrämöisvaimot ovat kantaneet *huntu*-nimistä päänkatetta. Katri Pajusen havaintojen mukaan sitä ei enää pidetty vuosisadan alkukymmeninä Väärälläojalla. Sen sijaan Ala-Laukaan luterilaisilla se oli käytössä. Inkeroisilla *huntu* tarkoitti lapsen kapalovaatetta. Heillä vaimojen päähine oli nimeltään *sappaa*, kuten muissakin inkeroisryhmissä. — Naisten päahuivi oli Uudessakylässä *riepu* (myös *nenäriepu* nenäliina), samoin Tyrössä. Väärälläojalla puin oli *korvilus*, kuten inkeroisilla, esiliina *vartukki* tai *polle*, joka on käytössä inkeroisilla.

Tekstiilien käsitepiiriin kuuluvia vastakohtaisuuksia ovat myös seuraavat: ä. *turkki* — i. *pöyvy* (vrt. veps. *pövu*, *pevu*), ä. *nappi* — i. *nyblä*, ä. *silkki* — i. *sulkku*, ä. *pelsimet* kangaspuut — i. *kangaspuud*, ä. *kaiteet* kangaspuiden kaiteet — i. *naabertimed*. Uudenkylän äyrämöisillä housut olivat *kaateet* (*paimenen kaateet*, *aluskaateet*); vuosisadan alussa Väärälläojalla käytettiin *pöksyt*-sanaa (*pöksyllahkeet*), joka Inkerissä Porkan mukaan oli käytössä Tyrössä, savakkomurteissa sekä Ala-Laukaan luterilaisilla (ID s. 21). Soikkolan inkeroisilla-kaan se ei ollut tuntematon 1930-luvulla. Sana on ilmeisesti syrjäyttänyt murteittain vanhan *kaatjat*-sanat.

Muut sanastolliset eroavuudet esitän aakkosjärjestyksessä: ä. *aamu* (Uusik. *aamust varraa*) — i. *hõmuz*, ä. *haastaa* puhua — i. *läädä*: *läcäjää*, ä. *harbata* astua (Uusik. *a ku harppajaa harvaa* hevonen) — i. *hargada* (astua-verbi tuntematon), ä. *ihmine* — i. *inhmiin*, ä. *kaali* (Vääräoja, Uusik.; toisin Porkka, ID s. 21) — i. *kabusta*, ä. *kepla* keula — i. *veñneen nenä*, ä. *kiuksamet* kalan kidukset — i. *sogad*, ä. *kouhko* keuhko — i. *kerkiäliha*, ä. *maltaat* — i. *iyd* (myös Ylä-Laukaalla), Vääräoja, Uusik. nyk. *mamma* äiti (ennen *emo*) — i. *mamoi* (tav., ennen *emoi*), ä. *mehiläine* — i. *kimalain* (maa-k. Bombus, *patsas*-k. kotimehiläinen), ä. *oelma* odelma — i. *ättäälä* odelma (tunnetaan myös äyrämöisillä), ä. *omenat* l. maa-omenat perunat — i. *maamunat*, ä. *pelätä* — i. *hervidä*, ä. *perata* perata kalaa — i. *tehhä* kallaa, ä. *piho* kouraus, pivo, pellavapivo (Vääräoja, Uusik., Kosemkina) — i. *pijo*, ä. *povi* — i. *sezlä*, ä. *reikä*: *reijän* (Uusik. *reität*

tehhää vintelil) — i. *uuttu reikä*, ä. *saippia saippua* — i. *muila*, ä. *suenkorenta sudenkorento* — i. *suellēga*, ä. *tuppe tuppi* — i. *hōdra*.

8. Uudenkylän oppaallani oli sanastoerikoisuuksia, jotka pohjimmiltaan ovat peräisin vatjasta tai virosta. Ne tavataan usein myös Ala-Laukaan murteissa, ts. ovat yleisiä länsi-inkeriläisyyksiä. Tällaisia ovat seuraavat sanat:

ehk tai; *oli neljä ehk oli viis* riukua päällekkäin aidassa, *ehk pantii viis*; *oli siel emä* (= äiti) *ehk sisar kuka ossais itkee* haudalla. Vrt. vir. *ehk*.

kansaa mukaan; *pittää ottaa tagimet* (= viikatteen takomisvälineet) *kansaa* niitylle. Vrt. vatj. *kaasa*, vir. *kaasa* kanssa, mukana. Usein oppaalla *kera*: *täs* (Suomessa) *on saven kera* (savimaat), *meil on kerkeet*, kevytmultaiset pellot.

nämät nämä, ne; *nämät olliit mein omat kalmat* ne olivat meidän omat hautamme, ts. oma hautausmaamme. Vrt. vir. *nemad* he, ne, vatj. *näväd* he, ne (Setälä, SUST 135, s. 33). Inkeroisilla *nämäd* nämä (ID s. 83).

sis sitten, sen jälkeen, niin. Pellavan siemenet *survottii hummares*, *sis pantii kissoi* (= vaatepusseihin), *sis pantii loukuv vällei*; *kukal ku on* (omenapuu), *sis on haju hyvä*. Vrt. vatj. *siis* sitten, vir. *siis* sitten, niin, siis. Sana on yleinen Länsi-Inkerin kielimuodoissa, myös inkeroisilla.

harbata astua. Jaloiltaan viallinen hevonen *ei saa harbata hyväst, tihtikkäissee harppajaa*; *a ku harppajaa harvaa, sit on terveet jalat*. Samoin Rosonassa (Soikkolassa *hargada*). Vrt. vatj. (Ahl.) *arppaan* taga ett steg, (Kett.) *arpata* harpata.

karjus/ti, -sin paimen (Väärälläojalla *paimen*). Vrt. vatj. *karjušši*, vir. *karjus*. K.-sanasta on tietoja myös Rosonasta ja Soikkolan Metsäkylästä. Kyseessä on ilmeinen vatjalaisuus.

Mustikke mustan lehmän ja *Vallikke* valkean lehmän nimi, joita käytettiin Väärälläojallakin, ovat äänneasultaan osaksi vatjaan viittaavia; vrt. Kett. *musikke* mustalehmä, *vallikke* valkea lehmä (VaÄH² s. 161).

eitsis adv. hevosten yöpaimenessa; *öittee käytii eitsis*. Ilmauksen tuntevat Soikkolan ja Ala-Laukaan inkeroiset sekä yleensä Länsi-Inkerin murteet. Se on peräisin vatjasta, sanassahan on tapahtunut vatjalle ominainen äänteenmuutos *öi* > *ei* (VaÄH² s. 135), vrt. vatj. *eittsez*.

roho ruoho; *roho jo noisoo kasvamaa*. Äänneasu tunnetaan Länsi-Inkerin inkerois- ja suomalaismurteissa (Säätinä Saarove Kurkola Laukaansuu). Kyseessä lienee vatjalaisuus (vrt. vatj. *roho*, VaÄH s. 133). Saattaa olettaa, että sana on samanlainen vatjalaisten kyläpaimenten levittämä sana kuin muut edellä luetellut paimennus- ja karjanhoitosanat.

luoma (koti)eläin; *sika on paha luoma, sika on kavala luoma* viekas eläin. Muista Länsi-Inkerin kylistä en ole sitä merkinnyt. Sana on virolaisperäinen. Ks. Nirvi, Sanankieltoja s. 284—285.

laatta markinat; *Narval laatal käin myömäs syksyl* (hevosia), *mikkelin aikan oli laatta*. Sana on tunnettu myös Soikkolan inkeroisilla. Vrt. vir. *laat*.

piho koura, pivo; *meil nyhetää herne juurinee pihol*. Äänneasu laajalti Länsi-Inkerissä (Soikkolan inkeroisilla *pijo*). Vrt. vatj. *piho*, vir. *pihu*.

pahemp käsi vasen käsi, *paremp käsi* oikea käsi. Viikatteella niitettäessä *tämä paremp käsi käybi iēs, a pahemp jälelpäin*. Vrt. vir. *paremat kätt, pahemale (poole)* jne.

temmata vetää; *nuotal temmataa* (vedetään) *mis on syvä kohta järnessä*. Merkitys tunnetaan Länsi-Inkerissä sekä Soikkolan ja Ylä-Laukaan inkeroisilla. Vrt. vir. *tömmata* vetää, kiskoa, vatj. *temmata* temmata.

toukata lykätä, työntää. *Hirttäytyvä ei saant kuristuu, toukattii pois sielt riiehem päält riiehen ullaholta*. Sana on tunnettu yleensä Länsi-Inkerissä, myös Soikkolan inkeroisilla. Vrt. vatj. *teukata* lykätä, vir. *tougata*.

lohata halkaista. Katajasta saa aidanvitsaa, *siint saap vitsaa, sen saap lohata*. Länsi-Inkerissä yleinen. Vrt. vatj. (Set.) *lehgata* leikata halki vaate.

katki poikki; *veitsel leikattii sitteet katki*. Sana tunnetaan Soikkolan inkeroisilla ja Länsi-Inkerin kielimuodoissa. Vrt. vatj. *kattši*, vir. *katki*.

yksintä yksin; *ja kuim mont ihmist kuuli sidä* (kummittelumelua) *ku yksintä tuli loitse kalmoin hautausmaan ohi*. Soikkolan inkeroikoilla Porkan mukaan *yksintään* allein, mutta Hevaalla *yksinnään* (ID s. 128). Soikkolassa myös *yksindä*. Vrt. vir. *üksinda*, vatj. *ühs(i)nä*.

mätäs mäki; *Pätsänäm mätäs pn., meil om paljo mättähii, ja ojat ain juoksoot mättähiiv välist*. Merkitys 'mäki, kumpu' tunnetaan Soikkolan inkeroismurteesta 'mätäs'-merkityksen ohella. Vatjan *mätäs*-sanalla on merkitys 'mäki, kukkula' (Kett., VaÄH s. 74).

9. Kielennäytteitä Soikkolan Uudenkylän äyrämöismurteesta. Kertojana 79-vuotias Pelageja Raju. Merkitty muistiin Hyvinkäällä 16. 11. 1944.

1) *Myö mänimmä ottamaa yli_joen kaalimaalle kuþpuu* (= risukimppuja, jotka poltettiin kunnostettavalla maalla). *Myö mänimmä sisaren kera. Karhu joem_partaal maþkkaiss. A myö aamust_varraa mänimmä, rattaat loiskiit. Karhu põlästyï, läks juokso-maa, juoks yli tien. Hepone käi kruosnamaa* (= korskumaan), *ja hää (karhu) juoks yli tien hevosen iest. Metsä räski räski kovast, miä en tiijä kuin hää niin kovast räskää. Hää liki juoks, hää itse oli põlästynt.*

A sis näin sutta. Olimma metsäs kevöästä kubuloi tekömäs minnin_kera (= miniän kanssa) *seän_naisen_(= sedän vaimon) kera. Minnuu käi janottammaa vettä. Miä sanoïn, määmmä kottii minnuu janottaa. A hää sannoo, mää ku tahot juo koist, a miä em mää en_ilttaa. No miä läksin tulomaa, susi tulloo tier reunaa_möit miulle vastaa. Miä põllässyïn, siis juoksin kottii. Susi mäni ain ommaa tietää. Rievunkii hävitin, a lammaspaimen näki ku miä juoksin. Hää sanoï, oli mänt karjaa lammaskarjaa, lampahii ei ottant.*

2) *Meil männiit seämpojam pojat kahev veljeksen ampumaa karhuu kaurapellost ta ampuï veljän. Hää sanoï, määmmä kottii, vanhemp sanoï. Emmä mää, lase viel yks*

kerta yli saran. No hää ampuⁱ yli saran, sis läksiit kottii tulomaa. No hää otti levorvelin, nois sitä laatimaa, a levorveli oli laaenkis (= vireissä), a hää ei tietänt. Pul'a (= luoti) ko hyppäis maaha kivvee, kivist hyppäis veljälle nennää, nenäst mäni pään sissee. Ta veljä kuoli, saran otsaa (= päähän) jäi. Sis tuli kottii, sis mäntii ottamaa pois, tuotii kottii, pestii ja pantii penkille, veri kovast juoks. Hää ko lankeis, niin i kuoli. Veljä sanoⁱ, Pefa Pefa vai sinnuu puuttuⁱ. Hää ennää ei haastant, jo henki läks.

3) Yhes kohas meil ain mulkitteli (= kummitteli), yhes mättääs (= mäessä, kummussa) oli ruotsin kalmat. Siis ain sanoⁱ, razdvaa razdvaa razdvaa! Vot se olikii, mutkitteli ja pelehteli. Sitä kutsuttii Pätsänäm mätäs. Ei näkynt mittää a sitäviisii ääni kuuluⁱ siim mättääs. Sitä mätäst hirvittii (= pelättiin). Töl ei ruohittu (= uskallettu) tulla, yksin et ruohtint tulla. A ku oli muita ihmisiä, siis tultii ja kuim mont ihmist kuuli sidä ku yksintä (= yksin) tuli loitse kalmoin (= hautausmaan ohi). Miä hirvisin kovast kalmooloi nuoren, miä olin arka. Miul ku isä oli, miä käin ain astavoimas (= äestämässä) kalmoin takkaan. Miä saⁱoin (= sanoin) isälle ain, mää astavoi se sarka, miä kalmoita hirviin, miä en ruohi männä. Hää sanoⁱ, miä tulem paan kalmoim puuhu kiin. Sanoⁱ, mitä vart hirviit. Nämät olliit mein omat kalmat, puolkilometraa mein kyläst. Ätti (= isä) ja mamma on hauⁱvattu kera sinne, siihe kalmoi.

4) Meil tuli praaⁱznikka miⁱihkala, meil piⁱettii miⁱihkalaa. Yks naine keitti olutta miⁱihkalaks. Tuli hänelle yks naine sanoⁱ, keidät olutta? Hää sannoo, keitän. Hää sannoo, pomintkoiks (= vainajan muistojuhlaksi) keität olutta. Hää sannoo, en keitä pomintkoiks, praaⁱznikaks keitän. Hää sannoo, et keitä praaⁱznikoiks, a pomintkoiks keität. No tuli enⁱsimäin ilta praaⁱznikkaa, hⁱänem poika mäni kyllää, holostoi (= aikainen, naimaton) poika joi viinaa niim paljo ko kuoli. Jo olikii pomintkoiks olut, ei oltkaa praaⁱznikaks, ainava poika. Sit olutta juotiⁱkii pomintkoiks. Se mein kyläs tapahtuⁱ sitä viisii. Ja sepäm poika viel oli, isä oli selvä seppä.

5) Meil yks naine haastoⁱ, mään kuristiin sanoⁱ, otti nuoran mäni riⁱihem päälle (= riⁱihen ylisille), mäni kuristimmaa. Sanoⁱ herra Jeesus siⁱunatkoo. Hänt visattii sielt riⁱihem_päält pois kuominam maaha. Ei saant kuristuu, käi panomaa nuoraa kaulaa, ei saantkaa, toukattii (= työnnettiin) pois. Ei tiijä mikä hänt toukkais.

6) Ku kuoli sis pestii pantii penkille, kankas pantii silmille. Sit tehtii kirstu, sis kold yötä piⁱettii penkil, sis vietii hautaa. Sis piⁱettii pomintkat, syötii juotii, suku oli kaik yhes koos kutsuttu hautaamaa.

7) Käytii kalmoil, paisettii piⁱirakkaa vietii kalmoille, istustii hauⁱvam päälle. Sis syötii palat piⁱirakkaa, pominoiⁱdetⁱti (= muistettiin vainajaa), tehtii riⁱsti ettee. Miⁱihkalan käytii, troitsaan (= helluntaina) käylⁱii, sit viel subottaan (eräänä myöhäissyksyn praasniekkana). Sitä vennäim muotii piⁱettii. Monet ikiit luettelliit sanoil.

Über den Äyrämöisdialekt von Soikkola

R. E. Nirvi

In Westingermanland haben auf der Halbinsel Soikkola seit dem Anfang des 17. Jh. in drei Dörfern Finnen, lutherische Äyrämöiser gelebt, die von der Karelistischen Landenge, in der Hauptsache aus dem Sprengel Äyräpää stammten. Zahlenmässig handelte es sich schon von Anfang an um eine verhältnismässig kleine Gruppe, im besten Falle waren es in den ersten Jahrzehnten des 20. Jh. ungefähr 700 Personen. Die eigentliche Population auf der Halbinsel Soikkola bestand aus den orthodoxen Ingriern, die neben den Woten den zweiten Hauptstamm der mittelalterlichen Einwohnerschaft von Ingermanland bildeten.

Obleich in der nächsten Umgebung des grössten Dorfes Vääräoja echte Ingriendörfer liegen und obgleich in Uusikylä und Järvenperä die Ingrier direkt Dorfnachbarn sind, haben sich die Äyrämöiser ihren ursprünglichen Dialekt überraschend gut erhalten. In gewissem Umfang sind Merkmale des ingrischen Dialektes übernommen worden, doch wurde der allgemeine Charakter der eigenen Mundart dadurch nicht beeinträchtigt. Der zwischen den Stämmen bestehende Gegensatz, vor allem der religiöse, hat zur Erhaltung des Dialekts der Minderheit beigetragen. Dieser Gegensatz war ja so stark, dass keine Mischehen geschlossen wurden. In Vääräoja vermied man sogar den täglichen Umgang mit Andersgläubigen.

Der Artikel behandelt solche lautlichen, morphologischen und lexikalischen Erscheinungen im Äyrämöisdialekt von Soikkola, die aus dem ingrischen Dialekt übernommen sind. Einige Abweichungen des Äyrämöisdialektes von Soikkola hinsichtlich der Äyrämöis-Sprachinseln auf der Karelistischen Landenge und anderwärts in Ingermanland können Überreste einer alten Äyrämöisvertretung sein. Andererseits werden im obigen Artikel solche Erscheinungen erörtert, die den Äyrämöisdialekt des Gebietes vom ingrischen Dialekt trennen. Der Dialekt der Äyrämöiser von Soikkola weicht auch deutlich vom Sprachgebrauch der Lutheraner in Ala-Laukaa (Halbinsel Kurkola) ab, für den die charakteristischen Merkmale angegeben werden. Die Lutheraner von Ala-Laukaa sind die Nachkommen jener Umsiedler, die ebenfalls zu Beginn des 17. Jh. von der westlichen Küste des Gebietes um Viipuri eintrafen.

Das im Artikel ausgewertete Material stammt aus Aufzeichnungen, die der Verf. i. J. 1944 in Hyvinkää mit einem alten Informanten aus Uusikylä und i. J. 1951 in Borås in Schweden mit einem Ingermanländer aus Vääräoja machte.

*Osoite:
Anschrift:*

*Peukaloisentie 6 D
SF-00820 Helsinki 82*